

ATATÜRK'ÜN TARİHÇİLİĞİ VE FAHRİ PROFESÖRLÜĞÜ HAKKINDA BİR HATIRA

Prof. Şemsettin Günaltay
Sivas Sayıları ve T. T. K. Üyesi

Bir çokları Atatürk'ün tarihle işigalinin Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin teşekkülü ile başladığını zannederler. Halbuki tarih, Atatürk'ün mektep sıralarındanberi en çok sevdiği ve daima meşgul olduğu mevzulardan biri idi. Ben, bu hakikate 1923 te İstanbul Darülfünunu Edebiyat medresesi müderrisler meclisinin bir kararı münasebetile muttali olmuşum. Şöyle ki:

1338 (1923) senesi Eylülünün 19 uncu günü toplanan İstanbul Darülfünunu Edebiyat Fakültesi müderrisler meclisinde, müderrislerden Yahya Kemal Bey Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşaya fahrî müderrislik verilmesine dair bir teklifte bulunmuştu. Bu teklif meclisçe ittifakla kabul ve keyfiyet şu telgrafla Gazi Mustafa Kemal Paşaya arzedilmişti:

«İstanbul Darülfünunu Edebiyat medresesi meclisi müderrisini 19 Eylülde akteylediği celsede zatı müncii kumandanilerini fahrî müderrisliğe müttefikan intihap etmekle kesbi fahreyle.»

O zaman Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan olan Gazi Mustafa Kemal Paşa da telgrafla şu mukabelede bulunmuştu:

«Türk harsının mihrakı olan Fakülteniz fahrî müderrisliğine intihabımdan dolayı meclisinize teşekkür ederim. Eminim ki millî istiklâlimizi ilim sahasında Fakülteniz ikmal edecektir. Bu şerefli tekâmülün husulünü deruhte eden heyetiniz arasında bulunmak bence baysi iftihardır.»

Edebiyat medresesi meclisi müderrisini, bu cevaptan sonra Gazi Mustafa Kemal Paşaya verilecek fahrî müderrislik beratının takdimine müderrislerden Necip Asım, İzmirli İsmail Hakkı ile şu satırların muharririni memur etti.

Gazi Mustafa Kemal Paşa heyetimizi o zaman mesai büroları olan Ankara istasyon binasında kabul buyurdular. O esnada İkinci Büyük Millet Meclisinin intihabı için hazırlık yapıyor, namzetleri

ayırarak heyet Gazi Mustafa Kemal Paşanın riyaseti altında bu binada toplanıyordu. Kabul buyurulduğumuz esnada bu heyet içtima halinde idi.

Berati takdim ve lûtfen fahri müderrisliği kabul buyurdıklarından dolayı müderrisler meclisinin şükranlarını arzettik. Heyetimize iltifatlarda bulunan Gazi, bir aralık kendisinin mektep sıralarından beri çok sevdiği tarihle daima meşgul olduğunu, bu itibarla fahri müderrisliğinin, edebiyattan ziyade tarihe ait olmasının daha münasip olacağını söylediler. Edebiyat medresesinin edebiyat, tarih, felsefe, içtimaiyat ve coğrafya şubelerinden mürrekkep olduğuna göre bu hususun tahakkuk etmiş olduğu yolundaki cevaba tebessümle mukabele buyurdular. Sonra bana teveccühle «tarihçilerle çok konuşacağız» yolunda iltifatta bulundular.

Aradan seneler geçti. İkinci Büyük Millet Meclisi toplandı. Lozan sulhu aktedildi. Hatta Üçüncü Büyük Millet Meclisi intihabı yapıldı. Bunu, büyük inkılâplar takip etti. Fakat, Gazinin «tarihçilerle çok konuşacağız» yolundaki vaatlerine dair bir ses çıkmadı. Bu vaziyet karşısında ben, 1923 senesinde istasyon binasında söylenilmiş olan bu cümlelerin bir nezaket iltifatı olduğuna hükmetmiş ve bunu unutmuşum.

Fakat, bu sözün söylendiği zamandan yedi sene sonra Büyük Şefin, mekteplerde resmen okutulanlar da dahil olmak üzere bütün tarihî eserleri toplattırarak tetkik buyurdıklarını duyduk. O zaman, istasyon binasında samiamı okşayan cümleyi tekrar hatırladım. Çok geçmeden bu konuşmalar da başladı.

Anlaşıldı ki büyük inkılâpçı yapacağı şeyleri, çok evvelden kararlaştırmış ve zaman itibarile sıralamıştı. Büyük inkılâplardan sonra millî kültürün esaslarını kurmak sırası gelmişti.

Büyük Şefin riyasetinde vukubulan içtimalarda, onun tarih görünüşünün ne kadar şümüllü, tarih bilgisinin ne kadar geniş olduğunu hayranlıkla gördük. Bilhassa millî kültür itibarile Türk tarihinin tetkikine ve millî tarihi görüşüne dair, izahları, bu mevzua ilmi ve çok derin vukufları olduğunu gösteriyor, samileri teshir ediyordu.

Türk ırkına karşı payansız sevgi besliyen Büyük İnkılâpçı, bütün bu konuşmalarda ateşi hiçbir zaman sönmeyen bir milliyetçi ruhile samilerini heyecandan heyecana düşürdüğü kadar, ilmi münakaşalardaki geniş müsamahalarile de minnettar bırakıyordu.

İçtimalarda Türk tarihinin anahtarları tesbit olundu. Bunları tahakkuk ettirmek için bir cemiyet kurulması kararlaştırıldı. Cemiyetin mesai programı tanzim olundu. Nihayet 1931 senesi Nisanının 15 inde Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti resmen teşekkül etmiş oldu.